

IOŚ-PIB

Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Nature Restoration Law

Przywrócenie do dobrego stanu siedlisk
przyrodniczych

– i konsekwencje dla monitoringu środowiska

Paweł Pawlaczyk

Nowe, wiążące prawo UE:

Rozporządzenie UE 2024/1991 ws. odbudowy zasobów przyrodniczych

17.06.2024 –
rozstrzygające głosowanie
w Radzie UE

Rozporządzenie UE = akt prawa Unii Europejskiej, stający się automatycznie częścią prawa krajowego państw członkowskich, tj. natychmiastowo wiążący i bezpośrednio stosowany w państwach członkowskich

- *bez konieczności transpozycji – choć mogą być konieczne zmiany prawne by wdrożyć*
- *bez elastyczności co do sposobu wdrożenia, chyba że elastyczność określa samo rozporządzenie.*

Wizja: nie tylko chronić, ale odbudować przyrodę

[Art. 1.2] Rozporządzenie ustanawia ramy, w których państwa członkowskie wprowadzają skuteczne obszarowe środki odbudowy, które mają łącznie objąć, w ramach celu unijnego, w obrębie obszarów i ekosystemów objętych zakresem stosowania niniejszego rozporządzenia, do 2030 r. co najmniej 20 % obszarów lądowych i co najmniej 20 % obszarów morskich, a do 2050 r. – wszystkie ekosystemy wymagające odbudowy.

Rozdział II - Cele i obowiązki w zakresie odbudowy

- Artykuł 4 - Odbudowa ekosystemów lądowych, przybrzeżnych i słodkowodnych
- Artykuł 5 - Odbudowa ekosystemów morskich
- *[Artykuł 6 – wyjątki dla energii ze źródeł odnawialnych]*
- *[Artykuł 7 – wyjątki dla obrony narodowej]*
- Artykuł 8 - Odbudowa ekosystemów miejskich
- Artykuł 9 - Odbudowa naturalnej łączności rzek oraz naturalnych funkcji powiązanych równin zalewowych
- Artykuł 10 - Odbudowa populacji owadów zapylających
- Artykuł 11 - Odbudowa ekosystemów rolniczych
- Artykuł 12 - Odbudowa ekosystemów leśnych
- Artykuł 13 - Zasadzenie trzech miliardów dodatkowych drzew

Rozdział II - Cele i obowiązki w zakresie odbudowy

- **Artykuł 4 - Odbudowa ekosystemów lądowych, przybrzeżnych i słodkowodnych**
- Artykuł 5 - Odbudowa ekosystemów morskich
- *[Artykuł 6 – wyjątki dla energii ze źródeł odnawialnych]*
- *[Artykuł 7 – wyjątki dla obrony narodowej]*
- Artykuł 8 - Odbudowa ekosystemów miejskich
- **Artykuł 9 - Odbudowa naturalnej łączności rzek oraz naturalnych funkcji powiązanych równin zalewowych**
- Artykuł 10 - Odbudowa populacji owadów zapylających
- **Artykuł 11 - Odbudowa ekosystemów rolniczych**
- **Artykuł 12 - Odbudowa ekosystemów leśnych**
- Artykuł 13 - Zasadzenie trzech miliardów dodatkowych drzew

Odtwórz oczka – siedlisko kumaka (Art. 4.7)

Mniej pestycydów, więcej miedz – zatrzymaj spadek dzikich zapylaczy (Art. 10)

Więcej martwego drewna w lesie (Art. 12)

Więcej przestrzeni zielonej w mieście (Art. 8)

Odtwórz uwodnienie śródleśnego torfowiska (Art. 4.1)

Przebuduj sośniny – odtwórz dąbrowy (Art. 4.2)

Zrób przejście przez drogę dla wilka (Art. 4.7)

Ponownie nawodnij łąkowe torfowisko w dolinie (Art. 11)

Przywróć okresowe wylewy (Art. 9)

Posadź dodatkowe drzewa (Art. 13)

Usuń barierę - przywróć ciągłość rzecznej siedliska głowacza (Art. 4.7)

Przywróć zalewy łęgu (Art. 4.1)

Doprowadź grąd do dobrego stanu (Art. 4.1)

Więcej drzew w mieście (Art. 8)

Odtwórz siedlisko bąka (Art. 4.7)

Usuń stopnie na rzece (Art. 9)

Popraw stan ptaków krajobrazu rolniczego (Art. 11)

Dodaj śródpolne elementy krajobrazowe (Art. 11)

Zwiększ próchniczność gleby (Art. 11)

Więcej motyli na łące! (Art. 11)

Odbudowa siedlisk (lądowe + przybrzeżne + słodkowodne) – Art. 4

- [Art. 4.1] Państwa członkowskie **wdrażają środki ochronne** niezbędne do doprowadzenia do **dobrego stanu** siedlisk przyrodniczych
 - do 2030 r. na 30% areału którego stan nie jest dobry,
 - do 2040 na 60% areału którego stan nie jest dobry, do 2050 na 90% tego areału, dla każdej z **grup siedlisk**.

Dotyczy to także siedlisk poza obszarami Natura 2000. Jednak do 2030 r. priorytet dla Natury 2000. Możliwość derogacji dla b. pospolitych (jednak wciąż 80% do 2050).
- [Art. 4.4] Państwa członkowskie muszą dodatkowo, w swoich planach krajowych, określić **referencyjne zasoby** poszczególnych typów siedlisk i wdrożyć środki **odtwarzające** siedliska – do 2030 r. na 30% brakującego areału, do 2040 na 60% brakującego areału, do 2050 na 90-100% brakującego areału każdej z grup siedlisk.
- [Art. 4.8] Wybór obszarów do w/w działań ma następować **na podstawach naukowych**.
- [Art. 4.10] Wzięcie pod uwagę łączności ekologicznej i wymagań gatunków z załączników, związanych z siedliskami przyrodniczymi.
- [Art. 4.11, art. 4.12] Państwa muszą wdrożyć rozwiązania zapewniające, że stan siedlisk objętych środkami ochronnymi będzie się poprawiał, stan siedlisk objętych odbudową ani będących w dobrym stanie nie będzie się pogarszał.

Zasada poprawiania i niepogarszania

[Art. 4.11.] Państwa członkowskie wprowadzają środki celem zapewnienia, aby obszary objęte środkami odbudowy wykazywały stałą poprawę stanu odbudowywanych siedlisk przyrodniczych, aż do osiągnięcia dobrego stanu / wystarczającej jakości siedlisk gatunków. Wprowadzają środki celem zapewnienia, aby stan obszarów, gdzie osiągnięto dobry stan i wystarczającą jakość siedlisk gatunków, nie ulegał znacznemu pogorszeniu.

[Art. 4.12.] Państwa członkowskie starają się niezwłocznie *(nie czekając na KPOZP)* wprowadzać środki niezbędne do zapobiegania znacznemu pogorszeniu się stanu obszarów siedlisk przyrodniczych będących w dobrym stanie, oraz środki niezbędne by zapewnić trend poprawy stanu siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków.

Wyjątki:
siła wyższa, w tym
klęski żywiołowe;
zmiana klimatu;
działanie państw
trzecich;
nadrzędny interes
publiczny przy
braku rozwiązań
alternatywnych;
w obszarach Natura
2000 bez
uszczerbku dla
obowiązków Natura
2000

Derogacja art. 4.13: poza obszarami Natura 2000 państwa członkowskie mogą, w przypadku braku rozwiązań alternatywnych, stosować ww. wymogi dotyczące niepogarszania stanu **na poziomie każdego regionu biogeograficznego na swoim terytorium**,

- pod warunkiem że dane państwo członkowskie powiadomi Komisję o zamiarze zastosowania tego podejścia do 19.02.2025 [*Polska powiadomiła*]
- i objaśni w KPOZP, jak zapewni, by nie zagrażało to głównym celom oraz jak będzie stosować środki kompensujące wobec lokalnych pogorszeń,
- i będzie monitorować i raportować do KE wszystkie lokalne znaczące pogorszenia, zastosowane środki kompensujące i ich skuteczność.

Terminologia

Dobry stan: kluczowe cechy ekosystemu, w szczególności jego struktura i funkcje, a także typowe dla niego gatunki lub typowy skład gatunkowy, odzwierciedlają wysoki poziom integralności, stabilności i odporności pod względem ekologicznym, niezbędny do zapewnienia jego długoterminowego utrzymania, przyczyniający się do **właściwego stanu ochrony**

≈ referencyjny stan ochrony (płatu lub dynamicznego występowania siedliska) w rozumieniu polskim

Wystarczająca jakość i wielkość siedliska gatunku: spełnione wymagania ekologiczne gatunku w każdym stadium cyklu biologicznego, umożliwiające długookresową trwałość gatunku jako żywotnego składnika ekosystemów, przyczyniający się do **właściwego stanu ochrony**

wskaźniki determinujące – chcemy osiągnąć FV

wskaźniki zależne – zakładamy, że same osiągną FV, gdy wskaźniki determinujące będą FV

wskaźniki warunków naturalnych – akceptujemy wartość jaka jest

Grupy siedlisk

ANNEX I

TERRESTRIAL, COASTAL AND FRESHWATER ECOSYSTEMS – HABITAT TYPES AND GROUPS OF HABITAT TYPES REFERRED TO IN ARTICLE 4(1) AND 4(2)

The list below includes all terrestrial, coastal and freshwater habitat types listed in Annex I of Directive 92/43/EEC referred to in Article 4(1) and 4(2), as well as six groups of those habitat types, namely 1) Wetlands (coastal and inland), 2) Grasslands and other pastoral habitats, 3) River, lake, alluvial and riparian habitats, 4) Forests, 5) Steppe, heath and scrub habitats and 6) Rocky and dune habitats.

1. GROUP 1: WETLANDS (COASTAL & INLAND)

Habitat type code as referred to in Annex I of Council Directive 92/43/EEC	Habitat type name as referred to in Annex I of Council Directive 92/43/EEC
Coastal and salt habitats	
1130	Estuaries

Mokradła: 1130, 1140, 1150, 1310, 1330, 1340, 4010, 7110, 7120, 7140, 7150, 7210, 7220, 7230, 91D0;

Murawy: 4030, 5130, 6110, 6120, 6130, 6190, 6210, 6230, 6240, 6410, 6510, 6520;

Rzeki, jeziora, aluwia: 3110, 3130, 3140, 3150, 3160, 3220, 3230, 3240, 3270, 6430, 6440, 9160, 91E0, 91F0;

Lasy: 9110, 9130, 9140, 9170, 9180, 9190, 9110, 9410, 9420;

Stepy, wrzosowiska, zarośla: 90A0;

Wydmy i skały: 1230, 2110, 2120, 2130, 2140, 2160, 2170, 2180, 2190, 2330, 8110, 8120, 8150, 8160, 8210, 8220, 8310.

Uwaga, przyporządkowanie do grup jest nietradycyjne!

7110 – żywe torfowiska wysokie

2030:

- Zachować wszystkie, których stan jest dobry
- Odbudować dobry stan niektórych (wkład w odbudowę 30% niezbędnej powierzchni, łącznie dla wszystkich typów siedlisk)
- przywrócić tam gdzie ich nie ma (wkład w 30% powierzchni przywrócenia dla wszystkich typów siedlisk)

7110 – żywe torfowiska wysokie

2050:

- Zachować wszystkie, których stan jest dobry
- Odbudować dobry stan niektórych (wkład w odbudowę 90% niezbędnej powierzchni, łącznie dla typów siedlisk mokradłowych)
- przywrócić tam gdzie ich nie ma (wkład w 100% powierzchni przywrócenia dla wszystkich typów siedlisk)

Odbudowa i odtwarzanie siedlisk gatunków

- [Art. 4.7, 5.5] Państwa członkowskie muszą podjąć działania odtwarzające siedliska gatunków z zał. II, IV i V dyrektywy siedliskowej (morze: + gatunków z zał. III NRL) oraz siedliska ptaków, w zakresie potrzebnym do osiągnięcia **wystarczającej ilości i jakości tych siedlisk**, dopóki ta ilość i jakość nie zostanie osiągnięta. W razie potrzeby, obejmuje to odtwarzanie siedlisk i przywracanie ich łączności.
- [Art. 4.8, 5.6] Wybór obszarów do w/w działań ma następować **na podstawach naukowych**.
- [Art. 4.11, 4.12, 5.9, 5.10] Państwa członkowskie muszą zagwarantować, że stan siedlisk objętych środkami ochronnymi będzie się poprawiał.

Jak to zrobić?

**Wizja
wdrożenia**

**Plan
wdrożenia**

Co trzeba zrobić, w jakiej
kolejności, w tym jak
poradzić sobie z brakami
informacji?

Potrzebne rozwiązania
prawne i organizacyjne

**Krajowy Plan
Odbudowy
Zasobów
Przyrodniczych**

09.2026 – KE – uwagi – 09.2027

Wymagany przez NRL raport, jak
państwo członkowskie zamierza
wdrażać NRL

Zakres i strukturę określa NRL i
wytyczne KE

Na poziomie kraju, by zaplanować, trzeba wiedzieć:

(w całym kraju, nie tylko w Naturze 2000)

Typ siedliska →

- Powierzchnia
- Powierzchnia niebędąca w dobrym stanie
- Powierzchnia wymagająca przywrócenia

Te dane regularnie raportujemy z art. 17 D.S., ale...

Jak próbujemy ulepszać te dane?

- Sprawdzenie krzyżowe z innymi źródłami danych (opisy taksacyjne lasu, monitoring wód, hydromorfologia wód),
- Próby fotointerpretacji

pierwszy zgrubny szacunek: łącznie ok. 2 mln ha!

?

Na poziomie lokalnym, by odbudować, trzeba wiedzieć:

Gdzie jest?

W jakim jest stanie i dlaczego?

Czy i jakich środków odbudowy potrzebuje?

*środki bierne
(umożliwienie
spontanicznej
renaturyzacji)*

*działania
czynne*

Co znajdziemy w PMŚ?

2013

✓ trajektoria zmian na stanowisku

2018

2024

Subiektywizm ocen, dostrzeganie gatunków

- gdy powtarza inny obserwator

Problem powtarzalności stanowiska

- Turystyczny GPS za mało dokładny
- [pn. Polska] Zakłócenia GPS/GNSS

Czego potrzebujemy, a w PMŚ nie znajdziemy?

skraj boru / wydmy
luka w borze bażynowym ➡ 2140 ➡ sukcesja do boru
zarastanie sosną

U2 za zarastanie sosną

- czy zły stan płatów naprawdę świadczy o złym stanie siedliska?

Monitoring zmian na stałych stanowiskach nie obrazuje dynamiki siedliska w krajobrazie – która może być kluczem do jego *dobrego stanu*

Dotyczy szczególnie np.:

- niektórych siedlisk wydmowych,
- niektórych siedlisk brzegów wód

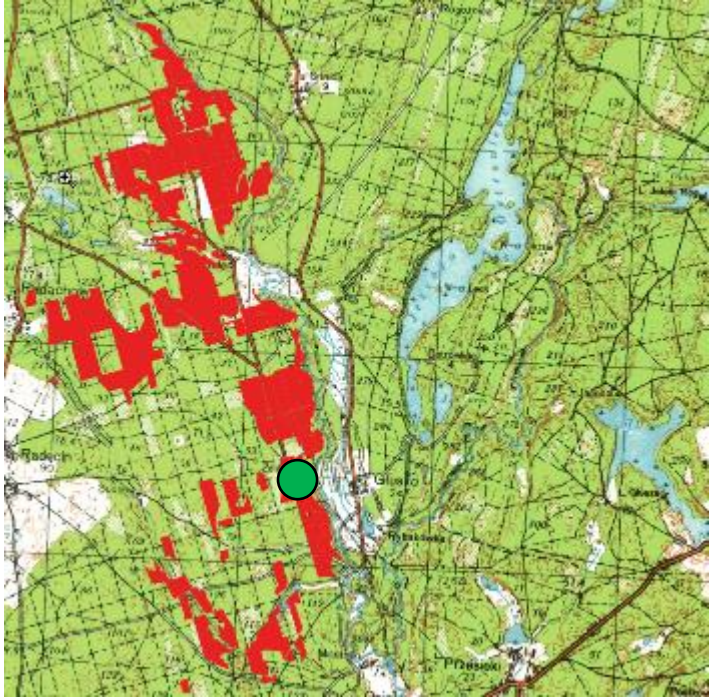
Czego potrzebujemy, a w PMŚ nie znajdziemy?

Odbudowa powierzchni referencyjnej

Monitoring = Monitoring siedliska tam gdzie go nie ma
(ale, być może będzie)

Czego potrzebujemy, a w PMŚ nie znajdziemy?

Jaka część powierzchni siedliska jest w dobrym stanie?

Stanowiska „z wyboru”

- żaden wybierający nie pominął „swoich ulubionych” = będących w najlepszym stanie

Nie ma podstaw, by uznawać że % liczby stanowisk będących w dobrym stanie odpowiada % powierzchni siedliska będącej w dobrym stanie

Monitoring PMŚ

Umożliwia:

- ☐ poszerzanie kluczowej wiedzy (ekspert & teren)
- ☐ śledzenie trajektorii wybranych stanowisk / płatów („case studies” pokazujące zagrożenia, trendy, reakcję na ochronę)

Nie umożliwia:

- ☐ śledzenia dynamiki siedliska w krajobrazie (ważne dla siedlisk sukcesyjnych i efemerycznych)
- ☐ wiarygodnej oceny obszaru niebędącego w dobrym stanie
- ☐ liczbowej oceny wybranych wskaźników dla całego zasobu siedliska
- ☐ mierzenia „wskaźników celu” (% wdrożenia środków odbudowy, statystyczna skuteczność środków odbudowy, precyzyjne trendy krajowe, % wdrożenia przywracania)

Wymaga rozwoju
– uzupełnienia o dodatkowe komponenty

[inne art. NRL – konieczny także nowy monitoring zapylaczy, motyli...]

IOŚ-PIB
Instytut Ochrony Środowiska
Państwowy Instytut Badawczy

Dziękuję za uwagę

